

Izhaja
10. in 25. dne
vsakega meseca.

Stoji za
celo leto 3 gld. —
pol leta 1 „ 60
četrt „ — „ 80
(Posamezne štev.
15 kr.

Oznaniła
ikrat natisnena
od vrste 15 kr.

Naročnina,
stanila in reklamacije
pošiljajo se
upravnistvu
v Maribor.

Odpriše rekla-
macije so
poštne proste.

POPOTNIK.

Glasilo

„Zaveze slovenskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in urednik:

M. J. Nerat, nadučitelj.

Spisi in dopisi
pošiljajo se
urednistvu
v Maribor,
Reiserstrasse 8.

Pismom,
na katere se želi
odgovor,
naj se pridene
primerna poštna
znamka.

Na anonimne do-
pise se ne oziramo.

Nefrankozna pisma,
se ne sprejemajo.

Rokopisi
in na
ocene poslane knjige
se ne vračajo.

Sveta jeza.

Piše Ivan Stukelj.

(Konec.)

II.

„Principiis obsta!“ „Začetkom se ustavlja!“ To je bilo geslo vrlega in čilega Rimljana. „Principiis obsta!“ Po tem izreku ravnaj se takoj prvi dan, ko učenci prvič prestopijo šolski prag. Prvi dan že privajaj resno novince na strogi šolski red. Ne boj se, da bodo zapazili tvojo strogost! Otročički so vsprejemljivi za vse, ter vse radi posnemajo, in se radi podrejajo tvojim ukazom, vzlasti če vidijo, kako lepo in redno se vedejo njihovi starejši součenci. Že doma jih pouče skrbnejši stariši o nekaterih stvareh šolskega reda. Pohvali take učence, precej jih bodo posnemali tudi drugi. Dostikrat se učitelj jezi že pri malih, vendar bi se ne smel; saj tu še ni prave zlobnosti, tu je bolj nevednost, neokretnost in velikokrat naravna robotost, ki jo prinaša otrok z doma. Tu naj se učitelj namesto „svete jeze“ raje vadi „svete potrpežljivosti!“ Nedóčakljivost mu vzbuja sveto jezo, da zakriči nad nežnim otrokom, ako mu povoljno ne odgovarja. Pomisli vendar, da je življenje stalno čakanje, kaj pomaga se temu protiviti? Čudno je res to pri človeku, da pretrpeva najhujše žrtve, a razburjajo ga najmalovrednejše stvari!

A tudi pri vseh drugih učencih upeljuj v začetku šolskega leta strog red. Veliko vspeha pač nima to, ako jim šolski red v vseh točkah poveš ali prečitaš in pisano šolsko postavo kot kake „Kriegs-Artikeln“ obesiš na steno. Šolsko življenje samo zase mora priklepiti učenca v strogi red.

„Principiis obsta!“ Vsak dan skleni, predno prestopiš prag šolske sobe, da se hočeš ves dan jeze varovati. Že pred poukom se kaj rado zgodi, da mora učitelj soditi in kaznovati, tako da je že začetek slab. Zato ne zamujaj nikdar tega, da bi ne bil prvi v šoli; seveda na kmetih je to težko, ker mnogo učencev prihaja prezgodaj v šolo, a spleča se vselej dobro. Izogneš se s tem velikim nerednostim. Da bi z učenci pred vsakim poukom ponavljal, ni vselej dobro, ker se učenci utrujajo in izgubljajo potem pozornost za predmete, ki imajo nastopiti. Pač pa nikdar ne zamujaj te prilike o zimskem času po goratih krajih, kjer učence slabo vreme in snežni zameti po več dni od šole zadržujejo. Kadar se je ob prijaznejšem vremenu dovolj učencev nabralo, ne boj se tega truda! Najprikladnejše je, da pred poukom uraduješ šolske uradne spise, popravljaš naloge, ali pa z učenci delaš na šolskem vrtu, kadar ni prebude vročine. Učenci zapazivši, da je učitelj pri delu, bodo mirovali ali pa celo prišli za knjigo, ter iz lastne volje kaj čitali.

„Principiis obsta!“ Vsak nemir v šoli zaduší takoj v početku! Jeden nepokojnež vzburi ti najprvo sosedno okolico in ti nemirni valčki pa druge, da se kmalu pred teboj giblje vsa šola kakor razburkano morje. Učitelj mora zato imeti tanek sluh in dober vid, da precej zapazi nevarnost, ki preti šolskeji disciplini. Koliko moč ima učiteljevo oko v sebi! Žal, da to moč tako malo uporabljamo. Glej, dirigenta v pevskem ali godbenem zboru, s kako pazljivostjo sledijo pevci ali godeci njegovemu očesu, kako so mu pokorni. Privajaj učence, da bodo pazili na vsak utrip tvojega očesa, ti pa se vadi, da bodeš imel vedno pazno in prosto oko, zato le malo rabi knjigo, a vselej previdno!

„Principiis obsta!“ Sola naj ti bode božji hram! Tvoje delovanje v šoli naj se vrši tako mirno, kakor pobožnost v cerkvi. Nikdar ne pozabi, da imaš vežbati duha, nežnega otroškega duha, da duševno delovanje zahteva pred vsem miru, svetega miru. Med poukom naj bi vedno plaval nad nami golobček z oljko miru v kljunčku. Mladi učitelji so posebno radi glasni. In to je velika napaka! Saj ne govoriš na prostem polji pred hrumečim narodnim „taborom“, ne na tribuni starih Grkov, ne v velikanskeji dvorani, ampak največkrat v malej sobi. Učitelj začetnik išče le vedno afektov, zato tudi misli, da le močen glas dela dober uspeh v šoli. Počasi se navadi tega močnega glasu, da ga rabi brez vse potrebe od prve do zadnje besede, ki jo izgovori v šoli. Ni čuda potem, da tak učitelj vse presliši, vse pregleda. Ne tisti učitelj, ki hrupno s kredo po tabli razbija in z besedo grmi, ampak tihi in mirni učitelj ima najboljšo disciplino in najboljše vspehe. Rajni prof. in monsignor Jos. Marn, — blagega spomina — govoril je jako tiho, zato smo tudi vsako njegovo besedo vlekli na uho, ter pri njem bili najpazlivejši učenci. Učitelji slabotnih prsij pa golobjega značaja se odlikujejo v šolskem pouku.

Tovariši dragi, imejmo usmiljenje s prsi in pljuči! Kako čudno odmevajo in se prepletajo grmeči in zadirajoči glasovi učiteljev iz večrazredne šole. Človeku se dozdeva, da je blizu vojaškega vežbališča, kjer strogi poveljniki kličejo svojo osorno komando.

To je nekako „confessio mea“, kar mi je dalo povod, da sem spisal ta sestavek, morda marsikomu v korist. Bil sem šolski „kričač“, da ga je bilo treba iskati, ter sem vsled tega mnogo trpel in še sedaj trpim; kajti človeška volja je slaba in še slabejše je telo, ter se le preradi ravnamo, kakor pravi Ovid: „Video meliora, proboque, deteriora sequor“. (Vidim boljše, in tudi odobravam, a sledim slabejšemu.) Zato je učitelju res potreba božje pomoči.

Ko bi božji Učenik še dandanes bival telesno med nami in bi prišel v šolo, pozdravil bi nas: „Mir vam bodi!“ Potem bi seveda blagoslovljal ljubo deco, kakor nekedaj. Idoč iz šole pa bi povzdignil svojo roko in s svetim prstom bi zunaj nad šolska vrata vdolbel neizbrisljiva znamenja:

Mir bodi tej hiši!

III. deželna učiteljska konferencija v Gorici.

(Dalje.)

Ti novotarji, ki zastopajo te nove idejale, se cepijo v dve glavni vrsti. Jedni so takozvani pozitivisti, drugi so racionalisti. Jedni in drugi pa pridejo po različnih poteh do istega neplodnega konca, do neodvisne ali svetne morale. Prvi smatrajo vir človeškemu znanju in vsaki gotovosti jedino to, kar skusimo in izvemo po svojih čutih.

Pozitivisti soglasno kličejo, da proste volje ni, in da kdor misli, da je, sam sebe vara. Dejanja, pravi Spencer, jeden najznamenitejših privržencev te šole, dejanja se zdé, kakor bi ne bila podvržena nobedni sili po kakem posebnem pravilu, in misli se, da je določa neki nepoznan in neodvisen vzrok, kateri mi imenujemo volja. Ali se vé da, to navidezno določanje je iluzija, ki nastane vsled komplikacije biologičnih sil, ki delujejo.

Torej je jasno, da, ako vsa naša dejanja so učinek materije, ne moremo več govoriti o prostosti, in ker so jedino le prosta dejanja predmet morali, pozitivizem uniči predmet morale in izključuje vzvišeni princip osebne človeške dostojnosti.

Ali so si pa jedini gledé na princip morale? Mi trdimo, da, ako se vsprejmejo nauki pozitivizma, je nemogoče, ustvariti pravilo stvarne nepremeljive in vesoljne morale. Vse, kar spada v krog sensitivne skušnje, ne more biti drugače, nego konkretno, materialno, določeno, slučajno.

In slednjič, kakoršno je znanje človeka, tako so tudi njegove težnje, tak je konec, kateremu je namenjena človeška narava. Ako torej znanje človeško ne more segati čez čutne predmete, morejo biti predmet človeškim težnjam, zadnja svrha — človeški naravi, samo čutne dobrote, torej omenjene, določene po času in kraji in premenljive.

Naravna posledica temu pa je, da se poštenost in hudobnost človeških dejanj sodi po tem, ali se bolj ali manj vjemajo s čutnimi dobrotami, katere so pa omejene, minljive, določene po času in kraji. Pozitivisti torej ne morejo postaviti obče veljavnega principa morale.

In res, nekateri, kakor n. pr. Stuart Mill, smatrajo podlagi morale korist, ali princip največje sreče; pravijo, da dejanja so dobra v razmeri s srečo, katero ponujajo in da sreča sama se mora želei kot syrha. Ali vsakdo vidi, da princip morale, ki je izrečen v tem pravilu, ni objektivni, ni nepremeljiv, ni vesoljen. Ni objektivni, kajti težko najdemo kaj bolj subjektivnega, kakor zabava, ako jo smatraš kot najviše pravilo. Ni nepomenljivo, ker menjuje po značaji, nadarjenosti, starosti, odgoji, navadi, kraji in času.

Carrau pravi: Treba je priznati, nič ni bolj različnega, kakor pojem največje sreče. ter dostavlja: Ne samo vsaka starost in vsak narod ima posebne nazore gledé na srečo, ampak ne dobiš niti vseh oseb, ki bi o tem jednako mislile; da, niti jednega človeka ne dobiš, ki bi v dveh različnih dobah svojega življenja o tem jednako mislil.

Tako pravilo torej ni splošno in ne obsega niti od daleč vsa krepostna dejanja.

Po tem pravilu bi ne bilo npr. stvarstveno dobro nobedno dejanje, s katerim skrbi človek za dobro drugih ljudij. Po teh naukih bi bil n. pr. oče Damijan, ki je šel mej gobove v Molokoj, da jim streže in jih tolaži, in je na zadnje sam obolel in umrl, pravi bedak.

Po Spencer-ji se dá izraziti princip morale tako-le: Dejanje je dobro, kolikor pomore do svrhe.

Princip bi bil dobro izražen, ako bi se ne stavila svrha v zemeljsko srečo in v popolnjenje človeškega rodu. Dalje bi se smelo vprašati, ali postavlja kot vodilo morale samo srečo človeškega rodu, ali samo zasebno srečo posameznika, ali pa obe. Ako obé, je to nemogoče, kajti pogostoma pride posameznik v položaj, da mu je žrtvovati lastno zemeljsko srečo, ali pa odpovedati se skrbi za srečo človeškega rodu. Ako se postavi kot vodilo morale zasebna sreča, se pride do nesmisli, kakoršne se nabajajo v naukih Milla Stuarda. Ako pa je vodilo jedino le korist in sreča človeškega rodu, poniža se človek na podlo orodje in izgubi popolnoma svojo dostojnost.

Pa filozofijo pozitivistov uničuje tudi moralna obveznost, kajti moralna obveznost in fizična sila se izključujeta.

Naj dela človek kar hoče, po naukih pozitivistov mora se udati vedno le zakonom narave, katerim se snov ne more ustavljati. Torej ni nikakega razloga, zakaj bi delal dobro in se varoval slabega. Torej se nam ni treba čuditi, da pozitivistični filozofi so navajeni gledati vsa največja zlodejstva s popolno ravnodušnostjo.

Torej je res, da pozitivizem uničuje popolnoma moralni red, ker zanikuje subjekt, pravilo in obveznost.

Omenili smo, kakó skušajo pozitivisti zaman raztolmačiti moralno obveznost.

Radi tega se tudi ni čuditi, ako je bilo brati v nekem nemškem leposlovnem listu, da po današnji vedi se ne dá več zagovarjati deset božjih zapovedij.

Vera v Boga je znak nižje stopinje omike, in prva zapoved, tako pravi ta list, ima se glasiti v bodoče: Služi človekoljubnosti, druga in tretja zapoved se morate odpraviti. Četrta zapoved ni opravičena, ker se ne more nikogar siliti k ljubezni, peta zapoved se mora bolj odločno naglašati, šesta bi se morala glasiti precej drugače; sedma in osma bi se morale natančneje določiti z ozirom na današnje razmere omike.

Pravimo, da temu se ni čuditi; saj je naravno, da kdor nima vere, si prikroja moralno, kakor mu boljše kaže, in bilo bi prav čudovito, ako bi ohranil čednost brez vere, katera jedina je sposobna, vdihniti mu čednost.

Poglejmo, ali nam morejo podati zanesljivo in stalno pravilo moralne racijonalnosti, in ali nam morejo oni raztolmačiti moralno obveznost.

Njih nauki segajo v starodavne čase. Že Starigirit je ločil moralno od verstvene ideje in rekel, da človek mora hrepeneti po čednosti jedino le za to, da bode sam srečen v tem življenji in da postane dober državljan.

Tudi krepost in čednost onih filozofov, ki so se zvali Stoiki, ni imela nikakoršne zveze z vero. A ker je krepost, kakor so oni trdili, le neka ataraksia ali apateja, to je, tak položaj duše, da se človek ne zmeni za nobedne odnose življenja, to je za to, ali se mu dobro godi ali slabo, bila je stoična krepost le brezmejna ošabnost. Ne bodemo pa govorili o Epikurejizmu, kateri materijalizuje dušo in celó bogove, ter stavlja najvišje dobro, ki ga človek more doseči, v veselje. Tudi o onih, ki so razvili iz omejenega epikurovega načela najgrši Evdajmonizem, ki nima nikakoršne moralne podlage, ne bodemo besedovali. Zgodovina nas uči, da nauki starih filozofov in sofistov niso prav nič pripomogli k temu, da bi se širila morala, ampak da so oni ne malo na to vplivali, da so se rušile tem bolj države onih časov.

S krščanstvom se je vpeljal versko-nravni red, ki je neodvisen od človeka, ki ima svoj vir v Bogu in kateremu se mora človek pokoriti, ako hoče biti moralen in hoče živeti moralno. Krščanstvo je torej proglasilo npravstven zakon, ki izvira iz božje volje, ki je vzvišen nad človeško voljo in je obvezen vsled božje volje, iz katere izvira. Ko se je krščanstvo razširilo po svetu, proglasilo je odvisnost morale od vere.

Ali ko se je človeško mišljenje izvilo iz verskih pravil, se je zopet jel širiti nauk o avtonomiji morale.

Na Angleškem je učil grof Shaftesbury, da podlago in pravila morale je iskati jedino le v človeku, ter izključil iz svoje sisteme idejo božje avtoritete.

On pravi, da pojmi dobrega in slabega so povsem neodvisni od božje ideje. Mogoče je, da je kdo npravstven in kreposten, pa vendar ne veruje, da je Bog, in nima vere. Ateizem ne škoduje morali. Na Angleškem je imel Shaftesbury celó vrsto privržencev, ki so še nadalje razvili princip neodvisnosti morale, takó daleč, da so se na zadnje izgubili v skepticizmu. Na Francoskem pa se niso toliko bavili s podrobnostmi neodvisne morale, ampak pustili so pridržke Angležev in hitro prestopili v temoto materijalizma, v kojega brezna se je v kratkem pogreznila morala.

Po Nemškem je prevzela Kantova filozofija nalogo, da nadalje razvije neodvisnost morale (1724—1804).

Kant je mislil, da je dobil v praktičnem razumu podatke, na kojih podlagi bi se dalo razlagati človeško znanje o stvareh ki presegajo skušnjo, namreč o prosti volji, o neumrljivosti duše in o Bogu. On uči, da eksistujejo zapovedi, ki so obče obvezne.

Kdor učini dobro djanje samo iz spoštovanja do zapovedi le radi dolžnosti, katere priznava praktični razum, kdor torej dela iz dolžnosti po svoji pameti, dela npravstveno. Moralni nagon, da on dobro dela, je jedino le spoštovanje do zapovedi. Razum ga naganja k morali, ona in izključno ona je vir dobremu djanju. Ta nagon pa mora biti premišljen, ukaz mora biti kategoričen, in ne, kakor pravijo pozitivisti, hipotetičen (pogojen), to je, ta nagon k dobremu dejanju mora izvirati jedino le iz ljubezni do zapovedi, mora zapovedovati vsled zapovedi same brez ozira na konečno dobro, ki se hoče doseči s tem, da se zapoved spoštuje.

Tako si naloži človek sam ob sebi zapoved, da dela moralno, in samo tedaj, ako ohrani neodvisnost svoje volje in spolnuje zapoved pameti jedino le radi nje same in ne iz drugih nagibov, postane v resnici moralen. Na tak način si mora vstvariti najvišje dobro. Neko najvišje dobro je pač predmet volji, pa ne na ta način, da bi bilo vzrok, da se dela moralno, ampak bolj tako, da najvišje dobro ustvari volja sama vsled moralne zapovedi, ker moralna zapoved ukazuje, da volja naj teži po tem najvišjem dobrem.

Vendar pa je sprejel Kant, jure postliminii, nekako iz posebne milosti, vero v svoj sistem, kot učinek neodvisne morale. Po njem vera ni nič drugega nego morala v svojej razmeri z Bogom kot zakonodavcem; kolikor si mislimo moralne zakone dane od Boga in je kot take izvršujemo, postane morala vera. Ker imamo pričakovati najvišje dobro, srečo, katero uresničiti nam ukazuje zakon morale, samo od Boga, nas veže zakon morale, da ga smatramo božjim zakonom in ga kot takega izvršujemo. Torej ni vera vir morali, ampak nasprotno, vera je posledica, učinek morale. Vera je samo neka potreba, katerej se mora ugoditi, ker to zahteva praktični razum, da je mogoča sreča, katera prihaja od tod, da se deluje moralno.

Iz tega se razvidi, da po Kantu se ne more govoriti o čednosti pokorščine, ker to je heteronomija, kršenje avtonomije. Dosledno se mora torej priti do zanikanja vsake vere. V sistemu, ki povišuje tako človeka, da ga smatra samemu sebi namen, ni prostora ponižnosti in pohlevni pokorščini, ampak mesto nje se šopiri ošabnost, katero smo obsodili pri stojikih.

Ali tudi ne gledé na to, komu ni jasno, da v tem sistemu neha vesoljnost moralnega zakona, da se daje prostost pameti vsakega posameznega človeka in se prepušča njej samej, naj sodi, kaj je resnično, in se pušča prostost vesti in se jo proglašá kot jedino pravilo in jedino vodilo svoje morale?

Ali tu nastane vprašanje: kako se to strinja, da jedenkrat je pamet jedini vir morale, od druge strani pa se ima smatrati ta moralni zakon kot božja zapoved? Pa to ni še vse. Kako je mogoče, da je človek ob jednem vzrok in subjekt obveznosti? Nihče ne more biti sam svoj zakonodavec, kajti pojem zakonodavcev je pojem razmerja, kateremu je pogoj razmerje mej višjim in podložnim. In res, kakšna obveznost je, katere se lahko oprostim vsak trenotek? Ako je obveznost potrebna, je npravno, da ta potreba ni odvisna od nas. Kjer pa ima svoj vir ta potreba? Kant nam tega ne zna raztolmačiti. Mi pravimo, da take zapovedi, ki se nam nalagajo, morajo izvirati samo iz volje ki je vzvišena nad našo voljo, ne pa iz naše narave ali pa iz našega uma. Našo voljo sili samo pogojna potreba: človek more namreč reči: Ako hočeš ohraniti dostojnost svojih dejanj, moraš to dejanje opustiti in učiniti ono. Absolutna potreba dejanja se more

izvajati iz človeškega dostojanstva samo tedaj, ako je način dejanja brezpogojno potreben za naš najvišji smoter. Dolžnost, ki bi se naslanjala samo na čut naše dostojnosti, bi ne imela nikake moralne moči. Nikakor se pa ne vjema s človeško naravo misel, da človek si more ustvariti najvišje dobro. Človeška narava pač teži proti najvišji dobroti, a ni zmožna jo roditi. V resnici, Kant je potreboval božje pomoči, da je spravil v svoj sistem idejo blaženosti.

(Dalje sledi.)

Sesta skupščina

„Zaveze slovenskih učiteljskih društev“ v Gorici.

(Dalje in konec.)

K besedi se oglasi sedaj gosp. Ivan Krajnik—Podmelec ter meni, da so sedanja šolska berila prebolela že „šibe“ premnogih kritikov raznih stališč. Temu so se zdela „brezbožna“, drugemu „versko mlačna“, zopet drugemu ni ugajala tvarina, ki mu je bila „preučena“, itd. itd. „Vkljub vsem ‚opravičenim in neopravičenim‘ hibam“ nadaljuje potem „bila so o svojem času za prvo potrebo vsekako dobra. V najnovejšem času so se vendar preživela ter nikako več ne ugajajo novim učnim načrtom.

Napake so sledeče:

1. Učna tvarina ni porazdeljena v raznih berilih tako, da bi odgovarjala učnim načrtom za pojedine razrede, skupine in oddelke. — Tu nekaj primerov:

a) „Miklošičeva Začetnica“ ima za 1. leto premalo početnih vaj v čitanji z ozirom na pojedine besede in kratke stavke, prehiter prehod v daljne stavke in odstavke, preveč daljših sestavkov. Isto velja tudi o Razinger-jevem in Žumer-jevem Abecedniku.

b) „Drugo berilo“ ima preveč takih prirodopisnih sestavkov, koji bi bili bolj na mestu v III. berilu. Prirodoslovni sestavki bi bolje ugajali v 6. šolskem letu. Istotako ne spada semkaj tudi večina zemljepisnih in zgodovinskih slik. Otroci ne morejo niti brati n. pr. sestavek „Celje, za časa Rimljanov Celeja“, ker mrgoli v njem obilica previsokih števil, s kojimi se otroci na tej stopinji še niso seznanili v računstvu. — Razinger-Žumer-jevo prvo berilo urejeno je le za jedno in sicer drugo šolsko leto.

c) V „Tretjem berilu“ nedostaje n. pr. za 4. in 5. šolsko leto za jedno in dvorazrednice primernih zemljepisnih in zgodovinskih sestavkov (bolj primerni bi bili tu nekateri iz „Drugega berila“), premalo je opisanih rastlin in rudnin. Za spisje (pisma) nima nikakih vaj.

č) „Četrto berilo“ se premalo ozira na kmetijstvo v nadaljevalnem tečaju. Preobširno in „presrednješolsko“ je bodisi za vsakdanjo ali za nadaljevalno šolo.

d) Berilom nedostajajo slovnični dodatki in zemljevidi. Dodatek v Drugem berilu je preobširen in za šole, v katerih ostajajo učenci po 2 leti v isti skupini za „kolobarjenje“ nerabljev.

2. Berila tudi ne odgovarjajo uredbi naših šol z ozirom na 1-, 2-, 3-, 4-, 5- in 6-razrednice in tudi ne za celo ali poldnevni pouk. Tako je n. pr. „Začetnica“ za jedno leto preobširna. Drugo berilo se nič ne ozira na dvoletni kurs II. oddelka nižje skupine jednorazrednic, ali nižjo skupino II. razreda dvorazrednice.

„Tretje berilo“ ima za vsa tri poslednja leta jedno- in dvorazrednice premalo tvarine, tudi se otroci naveličajo berila, kojega rabijo po cele tri leta

3. Knjige so zato, ker so brez potrebe preobširne, tudi predrage (n. pr. Začetnica, Četrto berilo.)

4. Knjigam se oblika brez potrebe spreminja pri novih izdajah, vsled česar se strani raznih izdaj ne ujemajo, kar provzročuje v šoli zmešnjave pri iskanji sestavkov.

Moje misli, kako naj bodo sestavljena berila za ljudsko šolo, so te-le:

1. Berila naj se sestavijo za vsakovrstne ljudske šole po učnih načrtih.

2. Za višje kategorije ljudskih šol naj bodo večdelna (1., 2., 3., 4., 5., 6. del) za vsako leto posebej. Za jedno- in dvorazrednice (teh je največ) naj imati berili za drugo in tretje leto, ter četrto in peto leto tako sestavljeni, da je njih tvarina razdeljiva v dva imenična letna tečaja.

3. Knjige naj ne bodo preobširne. Cene nizke.

4. Ime „Odrešenikovo“ — „Jezus“ imej svoje častno mesto v naših berilih. (Dobro-klici.) Saj mladina naša pripada celokupno eminentno katoliškemu narodu. (Odobranje.) Ni treba torej, da imajo naše knjige interkonfesionalen (brezversk) značaj. S tem bi se ob enem za vselej zamašila usta nasprotnikom in klevetnikom nove šole med nami.

5. Ljudsko-šolskih knjig naj ne spisujejo profesorji, ampak ljudski učitelji s sodelovanjem učiteljskih konferencij in šolskih oblastnij.

6. Berila naj razen znanosti pospešujejo verski, narodni in patrijotični čut. Imajo naj dovolj etičnih, estetičnih, pesniških sestavkov, ki naj blažijo mladini srce.

7. Naj se skrbi za čist jezik, velik in korekten tisek, dober papir. Vezava bodi trdna.

8. Pridejani naj bodo slovnični, v letne tečaje didaktično-metodično urejeni slovnični dodatki in najpotrebnejši zemljevidi in sicer:

Primorsko, Kranjsko, Koroško in Štajersko na enem zemljevidu, Avstrijsko-Ogerska na drugem.

9. Izdelujejo naj se dovolj časa z vsestranskim premislekom. (Odobranje.)

Gosp. Fr. Bajt iz Ajdovščine je za realistične sestavke v berilih in za to, da se taki zgodovinski in zemljepisni sestavki, ki se strogo tičejo posameznih dežel, dodajo v berilu na konci za vsako pokrajino posebe. Gosp. Klanjšček je za kratek pregled slovenske književnosti. — Gosp. Janko Leban je proti predgovornikovemu predlogu, pač pa je za kratke in jedrnate životopise slavnih slovenskih pisateljev in pesnikov. — Gosp. Ivan Krajnik je za to, da pod vsakim sestavkom bodi pristavljeno pisateljevo ime.

Poročevalec Medvešček konstatuje, da v bivstvu ni razlike med njim in Neratom; oboji poročili se spopolnjeti. Izreče se proti Bajtovim nazorom o realnem pouku, zlasti pa proti dodatkom v berilih, ki bi dokazovali tudi tu razcepljenost slovenskega naroda, a mi hočemo ohraniti in gojiti jednotnost in celokupnost. Izreče se proti predlogu gosp. Klanjščeka in za predloga gg. Lebana in Krajnika. — Poročevalec Nerat se pa izreče proti prevelikemu številu životopisov; saj zadošča že pisateljevo ali pesnikovo ime pod sestavkom, a tu ima učitelj priliko, da pové tudi vse, kar je potrebno, o pisatelji in pesniku. — Gosp. Bajt pojasnjuje svoj predlog in pravi, da jedno berilo ne more obsegati vseh potrebnih sestavkov za vse slov. pokrajine; zato naj bi se sprejelo le najvažniše, drugo pa v dodatkih za vsako deželo posebe. — Gosp. ravnatelj Ivan Lapajne iz Krškega predlaga, naj se vsi ti predlogi izročé upravnemu odboru, ki naj jih uredi in pošlje štajerski komisiji v uvaževanje. Po daljši razpravi se konečno sprejme ta predlog in se razprava o tej točki konča.

Potem utemeljuje gosp. Bano svoj predlog, naj bi se pobiral sklad za ustanove, katere bi podeljevala „Zaveza“ pridnim učiteljskim otrokom za dovrševanje njih študij. — Gospod Peter Medvešček želi, da bi se ustanovil za primorsko učiteljstvo konvikt v Gorici, ker so tu potrebne razmere za to res ugodne.

Tudi ta dva predloga se izročita upravnemu odboru. Isto tako se stori s predlogom gosp. Porekarja, ki se je tako glasil:

Večina slov. učiteljstva se drži pri pouku iz računstva nove učne metode, katero nam je jasno podal gosp. prof. Lavtar. Ta gospod je izdal pojasnila svoje metode in zraven že I. in II. računico v slovenskem in nemškem jeziku, ki pa še nista potrjeni od vis. c. kr. ministerstva. Naša „Zaveza“ naj bi torej skrbela za to, da bi se Lavtarjeve računice, ki so sestavljene na najboljši podlagi in s katerimi bi se dal torej ta pouk najboljše pospeševati, prej ko prej aprobovale in v naših šolah vpeljale.“

Konečno se sprejme resolucija, s katero se terjajo slovenski zemljevidi za ljudske šole, zlasti zemljevida Avstrije in Evrope.

Predsednik g. Ribnikar zahvali vladnega komisarja za njegov prijazni pozdrav in navzočnost, govornike in poročevalce pa za trezno in stvarno pretresovanje vprašanj, ki so bila postavljena na dnevni red; zahvali vse zborovalce, zlasti pa došle šolske in učiteljske prijatelje — in zaključi zborovanje.

Po glavnem zboru se zberejo zopet odposlanci k seji, da sprejmejo poročila o delovanju sekcij in izvolijo odbor za prihodnje društveno leto. Gospod Armin Gradišnik iz Hrastnika je poročal v imenu odseka za izdajanje knjižnice za mladino. Odsek se je pridno baval s tem prevažnim vprašanjem in sklenil, da se ima z izdajanjem čim prej pričeiti. Stopil je v dogovor z „Goriško tiskarno“ v Gorici, katere lastnik je naš bivši tovariš; tiskar je napravil prav ugodno ponudbo, da hoče skrbeti za redno izhajanje, vsak mesec po jeden snopič v obliki „Slov. knjižnice“ za ceno 10 kr. snopič. Ako bo izguba, bo jo trpela tiskarna, ako bo preostanek, se porabi pa za povečanje knjižnice ali sploh v druge „Zavezine“ nameně. — Delegacija je sprejela soglasno poročilo in predloge g. Gradišnika.

Navzoči tiskar je še nekoliko pojasnil, kakó misli urediti to knjižnico; sprejel se je z odobravanjem njegov nasvet, naj bi bili vsi snopiči vezani, kar lahko preskrbi za majhno ceno.

Na znanje ste se vzeli tudi poročili Slomšekovega odseka in odseka za šolsko vrtnarstvo.

Vršile so se potem volitve. Predsednik g. Ribnikar se je hotel odkrižati predsedniške naloge zaradi bolehnosti, ali se je naposled vendar-le udal soglasni izvolitvi, ter ostane še nadalje vrli predsednik dične naše „Zaveze“. Podpredsednikoma bila sta potem izbrana gg. Ivan Lapajne — Krško in Franc Praprotnik — Mozirje; blagajnikom g. Ivan Kerne; tajnikoma gg. Armin Gradišnik in Ivan Šega, odbornikom pa gg.: Franc Kocbek, Anton Porekar, Anton Petriček-Žalec (na novo), Luka Jelenec, Dimnik Jakob, Kristjan Bogatec, Mate Kanté in Medvešček Peter. Tudi gledé na odseke je ostalo većinomoma vse pri starem. Le v odbor za ocenjevanje mladinskih spisov izvolili so se mesto Freuensfelda, Kosija in Dimnika novi člani, namreč gg.: Mate Kante-Sežana, Ludvik Černež-Makole in Hinko Podkrajšek-Kranj. Potem predsednik sejo delegacije zaključi okoli 7. ure zvečer.

Ne moremo poročila končati, da bi ne omenili še banketa opoldan in koncerta na večer.

Banket se je vršil na prekrasnem in obširnem vrtu „Grand Hotel Suda“; pričel je ob jednih popoldne in je trajal do 3½ ure. S postrežbo so bili udeleženci povsem zadovoljni. — Obedu se je udeležilo okoli 150 oseb, a blizu toliko jih je prišlo še poleg na pivo ali vino, ker so obedovali drugod. Zabava med tovariši in tovarišicami je bila prav presrečna.

Predsednik Ribnikar je govoril prvo napitnico. Govoril je o vzajemnosti med duhovšino, učiteljstvom in posvetnim razumništvom. — Gosp. Tomaž Jug (predsednik uči-

teljsk. društva za goriški okraj) je napil predsedniku Ribnikarju. — Ta se zahvali in omeni, da „Zaveza“ bo gotovo krepko napredovala, saj smo ji prižgali danes dve luči, prva dva častna člana, g. ravnatelja mariborskega učiteljišča Schreiner-ja in urednika Nerata. (Živila!) — Kapelan v Št. Petru č. g. Ludovik Láčina zahvali predsednika v imenu navzočih gg. duhovnikov in nazdravi napredku slovenskega šolstva ter vzajemnemu delovanju duhovstva in učiteljstva.

Gospod Miha Nerat iz Maribora napije krajnemu odboru za šesto glavno zborovanje in njega duši, g. ces. svet. Fr. Vodopivec. — Gosp. Luka Jelenec iz Šenčurja pri Kranji govori o prijateljih slovenskega učiteljstva in napije imenoma navzočemu poslancu dr. Antonu Gregorčiču (živio!) in sploh drugim navzočim prijateljem, ki so prišli počastit nas k slavnostnemu obedu. — Gosp. ces. svet. Vodopivec napije vsem delavcem na širokem polji slovenskega šolstva. — Gosp. Porekar, nadučitelj na Humu pri Ormoži, napije navzočim „rožicam“. — Gosp. L. Láčina napije vzajemnosti med češkim in slovenskim učiteljstvom. — Gosp. Iv. Krajnik napije bratski vzajemnosti slov. učiteljstva. — Gosp. Armin Gradišnik iz Hrastja na Štaj. napije zavednemu prebivalstvu in razumništvu lepe dežele goriške. — Zaključí g. Ivan Lapa nje iz Krškega, ki povabi tovariše „nazaj v planinski raj“, kjer se v Cerknem postavi spominska plošča našemu rojaku dr. Ant. vit. Močniku.

Vse napitnice so bile oduševljeno sprejete. Reči moramo, da govorniki so vsi izbornorešili nalogo, katero so si postavili.

Ob 8. uri zvečer je pričel koncert v „Čitalnici“ po sporedu, priobčenem v 15. „Pop.“ števil. Močan mešan zbor je vodil g. Ambr. Poniž iz Rihemberga; spremljal ga je goriški orkester. Vse točke so se sponesle nepričakovano dobro, zlasti ako pomislimo, da je zbor imel jedno samo poskušnjo in da so vse skladbe prav težke. Občinstvo je zbor viharno pozdravljalo in mu izražalo zaslužen zahvalo in pohvalo.

Gspdc. Schaup je izbornore, dovršeno deklamovala Gregorčičevo „Soči“, a občinstvo jo je odlikovalo z viharno pohvalo. — Gspdc. Irma Klavžarjeva je tudi izbornore dovršila svojo nalogo na glasovirji. Vsa čast ji!

Vsi čitalnični prostori so bili polni; vrhu tega je bil skoro poln gostilniški vrt pod dvorano, kjer so gostje v hladu in pri dobri kapljici najboljše uživali mile glasove naše krasne slovenske pesmi. — Goriški Slovenci so odlično počastili učiteljstvo s prav obilnim dohodom. — Koncert je počastil z dohodom tudi namestniški svetovalec, vitez Bosizio, kar je učiteljstvo, posebno iz zelene Štajerske jako razveselilo, ker ni vajeno takemu počeščenju.

Med koncertom prebrale so se tudi sledeče, učiteljskemu shodu došle brzojavke:

Bolec. — Zborovalcem „Zaveze“, buditeljem narodne zavesti presrečni: Nazdar!
Dr. Aleksij Rojic.

Laški trg. — Svesti si svojih vzvišenih dolžnostij, delovati za napredek našega naroda, bivamo v duhu z Vami in kličemo svoj presrečni: Nazdar!

Zidar, Belec, Knafličeva, Topolovšek, Četina.

Kranj. — Bog blagoslovi vaše sklepe in krepí našo slogo. Slava „Zavezi“, Pozdrav vdeležencem.
Luznar.

Hrastnik. — Zbranim tovarišem slava! Bog čuvaj „Zavezo!“ Brezovnik.

Št. Jurij ob južni železnici: Prosim kot delegat oprostiti mojo odsotnost, ker sem zadržan radi obiteljskih razmer. Bratiski pozdrav delavcem za narod, napredek naš in našo stanovsko čast. Bog Vas živi!
Kranjec (Slivnica).

Središče (Štaj.) — Za stanovske dolžnosti navdušenemu ni takrat žalibog mogoče udeležiti se zborovanja dične naše „Zaveze“. Kličem torej tem potem vsem ča-

stitim udeležencem: Bog Vas živi in krepi ter blagoslovi bogato Vaš trud v prid in korist predragi naši mladini in milemu narodu slovenskemu! V duhu z Vami — Vaš tovariš

Kosi.

B o l e c. — Da bi nam vsvetela zora boljše bodočnosti! Zatorej naprej pod „Zavezino“ zastavo v blagor in ponos milemu narodu! Bratskim pozdravom:

Bratina, Komac, Mlekuž Ana, Mlekuž Karol,
Jelinčič, Miklavič, Dominko, Kavs, Muznik.

L j u b l j a n a. — Živeli zborovalci naše dične „Zaveze“.

Slušatelji kmetijskega tečaja v Ljubljani: Ažman, Bartel, Bozja, Hiti, Lusin, Malenšek, Megusar, Povše, Rupnik, Rus, Skala, Žibert in Likoazar.

O r m o ž. — Vrlim buditeljem in vzgojiteljem naroda želi najboljših vspehov:

„Ormožka Čitalnica“.

L j u b n o. — Izpod veličastne Ojstrice kličemo vam dragi bratje: „Procvitaj in vspevaj večno naša Zaveza!“

Krulec, Kocbek, Jeranko, Rosenstein,
Kos, Fischer, Goriup, Pintar, Svetina.

O r m o ž. — Zborujočim vrlim tovarišem in tovarišicam, katere družijo v solnčnej Gorici narodna in stanovska zavest, kliče krepki „Ziveli!“

„Učiteljsko društvo ormoškega okraja“.

Po koncertu je zopet vse drlo na krasen vrt „Grand Hotel Suda“, ki se je kmalu napolnil do zadnjega kotiča. Zbralo se je tamkaj nad 400 oseb. — Rihemberški pevci so v enem konci prav ubrano prepevali, na drugem konci se je pa ustanovil „krokarski zbor“, kateri je z nenavadno šaljivostjo vodil znani starosta g. P o r e k a r s Huma pri Ormoži. Po resnem delu nekoliko nedolžne zabave pač dobro dé človeku!

Na vrtu se je bilo sploh razvilo nenavadno živahno življenje. Tu so si bratje in sestre iz vse slovenske domovine pobratimski stiskali roke, pripovedovali si o stiskah in težavah, katere morajo prestajati v borbi „navzgor“ in „navzdol“ — in tolažili se z boljšo prihodnostjo.

Zares bili so lepi dnevi, zlate ure, ki smo jih doživeli v solnčni Gorici. Nikoli jih ne pozabimo!

Slovniska teorija Kernova.

Piše dr. Janko Bezjak.

(Dalje od štev. 16.)

Od tega stavka različen pa je stavek: „es ist der Vater“. Nahajamo slovnice, ki celó o tem stavku trdijo, da mu je **es** „predhodnik osebkov“. Kaj pa je neki njegov pravi osebek? Je-li samostalni „der Vater“? — A po takem jim ostane za povedek le pomožnik „ist“, in tako so postali najedenkrat Kernovci, da-si se protivijo mnenju, da bi bil pomožni glagol sam zá-se povedek.

A pogledjmo si navedeni stavek od prave strani! Kedaj neki izgovorimo tisto misel? — Kedar očeta zagledamo in ga spoznamo; in tako govorimo sploh, če kako stvar zagledamo in zaslišimo in jo spoznamo. Kar zagledamo ali zaslišimo, označimo najprej z osebnim zaimkom **es** in tako izrazimo, da še nagloma prevdarjamo, kdo ali kaj je, predno izgovorimo. Tako postane tista stvar, na katero, rekel bi, pokažemo z zaimkom **es**, podlog sledeči izjavi, v našem stavku izrazu „ist der Vater“: **es** zadobi popolno vsebino po samostalniku „der Vater“; torej je **es** pravi osebek in ne osebkov „pred-

hodnik“. Stavkov povedek je navadnim slovničarjem „der Vater“, oziroma izraz „ist der Vater“, Kernovcem pa le pomožnik „ist“; a samostalniki „der Vater“ jim je takozvani povedni imenovalnik. Sicer o tem pozneje.

V točko C spadajo tudi stavki kakor: jaz Anton pravim; osebek je dvakrat izražen: prvič z osebnim zaimkom **jaz** po svojem govornem razmerju, drugič s samostalnikom Anton po imenu dotične osebe. Šuman pravi v § 194. celó tako-le: „V stavku jaz Peter govorim je osebek trikrat postavljen: 1. v glagolski končnici-m, 4. z zaimkom **jaz**, 3. z imenom Peter; jaz naglaša še jedenkrat, kar kaže že končnica-m, Peter pa zaznamuje pravo ime osebkovo“.

Kako pa mi sodimo o končnici-m, to smo že obširno razpravljali. A so tudi slovničarji, ki trdijo, da je v takih stavkih, kakoršen je navedeni, samostalniki pristavek zaimka, ki je osebek. Da ta razsodba ne more biti prava, jasno je po vsem, kar smo dokazali doslej.

2. O logičnem osebkju.

Trdili smo v 8. številki, da osebek mora biti v imenovalniku, če je izražen po samostalniku ali kakem drugem „imenu“, ali da moramo sploh po njem vprašati z vprašalnima zaimkoma „kdo ali kaj“, zlasti če je zaznamovan po členici ali po stavku. Vendar slovničarji tudi povdarjajo, da so stavki, katerim je osebek izražen po imenih **v odvisnih sklonih**. Do te trditve so jih privedli taki stavki, v katerih ni nobednega imenovalnika, in pa logika. Vzamimo stavek: veseli me tvoje sreče. Po navadni analizi je tožilnik **me** osebek, veseli povedek. Sodijo pa tako: če rečem: veseli me, imam **jaz** čut veselja, **jaz** sem vesel, **jaz** se veselim; torej sem **jaz** podlog stanju veselja, ki je izraženo po glagolu. Stavka veseli me in jaz se veselim imata isti osebek, razločujeta pa se le v tem, da je onemu osebek v tožilniku temu v imenovalniku.

Semkaj stavijo tudi stavke, kakoršni so ti-le: strah (groza, skrb, sram itd.) **me** je te ali one reči; žal, (mar, treba itd.) **mi** je tega ali onega; trga, (peče, zebe skeli itd.) **me**; studi (gabi, gnjusi, zdeha, zdi itd.) se **mi**. V teh stavkih pravijo, da so osebkji roditeljski, oziroma tožilniki in dajalniki **me** in **mi**; kajti stavek „strah **me** je reči“ je jednak stavku „(**jaz**) se bojim reči“; stavek „treba **mi** je česa“ je enak stavku „(**jaz**) potrebujem česa itd. Sploh so postavili pravilo: V takih stavkih, kakoršni so navedeni, so osebkji dotične stvari, ki imajo omenjene čute; imena teh stvari so ali v roditeljski, ali v dajalniki, ali v tožilniku, ali v kakem sklonu s predlogom.

To izjavo zakrivila je vsebina stavkova: slovničarji so se ozirali le na stavkovo misel, a ne na obliko; gledali so le na to, kar je povedano, in ne tudi na to, kako je povedano. Govorili pa smo v 9. številki, da je v slovnicah jako paziti na razliko med vsebino in obliko; kajti isto misel lahko izrekamo na razne načine tako, da zadobi vsak stavek, v katerem povemo isto misel, svojo posebno obliko, to je: svoje posebno sintaktično razmerje. Ta slovnični pojav tu spet povdarjamo, govoreli pa bomo o njem še jedenkrat obširneje pri povedku.

Taki stavki, kakoršne smo zgoraj navajali, napotili so nemške slovničarje, da so jeli učiti o takozvanem logičnem osebkju. V nemščini namreč imajo ti stavki poleg onega zavisnega sklona, ki ga imajo za osebek, še imenovalnik **es**; n. pr.: **es** gibt Leute; **es** fehlt an Geld; **es** hungert mich; **es** ist mir kalt itd.

Oglejmo si stavek: „es gibt Leute“ tako, kakor ga sodijo navadno. Po slovnicah, tako pravijo, bil bi osebek **es**; kajti v prašanju: wer oder was gibt moramo odgovoriti rekoč: **es** gibt. Po logiki pa je vendar le pravi osebek Leute; kajti „es gibt Leute“

je = Leute sind. Zategadelj jeli so razločevati v takih stavkih dva osebka, tega imenujoč logičnega, onega pa slovničnega.

Heyse se nekoliko razločuje po svojem mnenji od tistih slovničarjev, ki govorijo o logičnem in slovničnem osebkku. Pravi namreč (II., 17.): „In allen Sätzen dieser Art ist logisch betrachtet das im abhängigen Casus hinzugefügte Gegenstandswort wahres Subject, vergl. es hungert mich, und ich hungere; es geht ihm gut, und er befindet sich gut; es braucht der Waffen nicht, und die Waffen sind nicht nöthig; es fehlt nicht an Geld und Geld fehlt nicht etc.); ihrer grammatischen Form nach aber sind sie nicht minder subjectlos, als die durch subjective Impersonalia gebildeten Sätze.“ Heyse se torej ne strinja z ovimi slovničarji v tem, da po njegovem mnenji oni stavki po svoji slovnični obliki nimajo osebka. O tem nazoru bomo kmalu več razpravljali. Naša sodba pa je gledé na logični osebek sledeča:

V slovnici poznamo le slovnični osebek ali osebek sploh, logičnega osebka ne; kajti ali velja pravilo, da je le imenovalnik osebkov sklon, ali ne velja. Če velja, ne more biti osebek v zavisnem sklonu; če ne velja, potem sploh ne moremo dalje govoriti o tej reči, ker bi nedoslednosti in samovoljnosti prepustili preveč prostora in lasti.

A že vidimo nekatere, ki bi nas radi spravili v zadrego, vprašaje: „Kateri stavkov člen pa so neki tisti zavisni skloni, če niso osebki?“ — Hitro jim hočemo vstreči odgovor: Predmeti ali dopolnila so. A vendar moramo za nekaj časa skušati njihovo radovednost in odložiti nadaljevanje tega dokaza, ker še o predmetu nismo govorili. Dospelvi pa do te točke, bomo obširneje vtelmeljili svoje mnenje.

A morda bi še nam kdo rad postavil nogo rekoč: „Dobro; to so torej predmeti. A povejte mi vendar, kaj so neki po vsem tem pravi osebki dotičnih stavkov? Vsaj jaz jih ne najdem. Ali naj imam osebni zaimek es za osebke? Kaj pa potem v slovenščini, kjer ni tega zaimka?“ — Kaj ne, zdaj pa že ležimo? — O tako hitro se vendar ne damo spraviti na tla. Sicer pa ni bilo nič napačno ono vprašanje; a vendar imamo takoj odgovor na razpolago, rekoč: „Prav je tako, gospod; v onih stavkih ni osebkov, ne, vsaj v slovenščini ne. In da ne boste dolgo radovedni, hočemo takoj ustreči vaši ukaželjnosti in govoriti o brezosebkovih stavkih“.

3. Brezosebkovi stavki.

O teh stavkih napisal je Miklosich s svojo vsestransko učenostjo in duhovitostjo jako zanimivo in natanko razpravo, ki je izšla na Dunaji leta 1883. kot posebna knjiga z naslovom „Subjectlose Sätze“. Tu zastopa in vtrjuje učenjak glavno misel, da so brezosebkovi stavki. Izhajajoč od slovanščine, ozira se na razne druge jezike, takim potem podpirajoč svojo trditev. Kdor bere to razpravo pazljivo in trezno, mora naposled prepričan vzklikniti: „Brezosebkovi stavki so“.

Sledeče vrste se nekoliko naslanjajo na to izvrstno delo; kaj bi neki bilo mogoče še novega povedati o tej reči, o kateri je tak učenjak pisal toli natanko? A vendar se v nekaterih slučajih ne moremo popolnoma strinjati z njegovimi nazori; kajti on razklada omenjene stavke bolj po istinitosti in manj po jezikovnih oblikah; on je bolj logik ko slovničar. Je pa tudi v nekaterih slučajih „sem spadajočih“ jako težko, soditi le po slovnici in ne tudi po logiki.

A slišimo najprej, kaj Kern pravi! Po njem ni brezosebkovih stavkov. Kakor vemo, leži njemu osebek v povedni obliki glagolovi; pojma „glagolova oseba“ in „osebek“ sta mu ista.

Če pa hočemo glagolovo osebo, oziroma osebek označiti natančneje, pristavimo „osebkovo besedo“. Iz tega sledi, da je sicer dosti stavkov brez „osebkove besede“, a nobednega ni brez „osebka.“ Tako nima stavek: „lies“ osebkove besede, osebek pa mu je druga glagolova oseba; stavek „mich hungert“ je brez osebkove besede, osebek pa mu je 3. glagolova oseba itd. Tako sodi Kern.

A Miklosich piše na str. 30. gori navedene knjige: „Subjectlos ist der Satz nur dann, wenn er ohne Hinzudenkung eines Subjectes oder Subjectsatzes einen vollständigen Sinn gibt“. Brezosebkovi stavki so mu torej le stavki: grmi, boli me, trga me, odleglo mi je itd.

Kaj pa porečemo mi? S Kernom se ne moremo strinjati, ker smo zavrgli „osebkovo besedo.“ Miklosich-evo trditev pa bomo morali nekoliko razširiti.

Če sodimo strogo s slovničnega stališča — in tako moramo soditi, če nočemo zagaziti v nedoslednosti in nasprotja — trditi nam je brez obzira na stavkovo misel, da je tisti stavek „brezosebkov“, v katerem osebek ni izražen s posebno besedo ali s stavkom. Ločiti pa nam je tukaj več slučajev; osebka ne izražamo s posebno besedo, prvič, ker ga nam ni treba izraziti, če si ga tudi predstavljamo; drugič, ker si ga ne predstavljamo, dasi bilo bi nam mogoče predstavljati si in izraziti ga; tretjič, ker ga ne poznamo in ga zaradi tega ne moremo izraziti. (Dalje sledi.)

Šolska in učna razstava v Gorici.

Kakor pri prejšnjih dež. učiteljskih konferencah, takó je tudi letos bila prirejena deželna šolska in učna razstava, ki se je posrečila nad sva pričakovanja.

Razstava se je nahajala v prvem in drugem nadstropji ženskega učiteljskega doma. V prvi sobi no levo (v I. nadstr.) imeli so svoj prostor učni zavodi v Gorici. Odlikovali ste se posebno „Slogina“ šola in zabavišče. Dolga vrsta je bila krasno vezanih srajc, prtičev, rut in drugega perila. Tudi otroški zabavišči zavzemali ste častno mesto. V obče so „Slogini“ zavodi bili jako častno zastopani na tej razstavi. — Dalje so bila tu ročna dela šole pri Notre Dame ter drugih mestnih šol goriških, kakor tudi one v Starigori. — Prav prijeten je bil pogled na ročna dela deklic v deželni gluhonemici. Tu je vse zares prav lično delo.

Na sredi sobe so bile razpostavljene risanke, pisanke, in druge knjižice istih šol.

V prvi in drugi sobi na desno so dobile prostor šole goriškega okraja (okolica). Tu je bilo nakopičenih obilo ukusnih izdelkov, ki pričajo o marljivosti in pozornosti gospodičen učiteljic. V prvi sobi so bile po vrsti šole: Prvačina, Vogersko, Vipolže, Lokovec, Lokavec, Miren, Višnjevek, Srednje, Št. Peter, Podgora, Solkan, Vrtojba, Dol, Šmartno, Peyma, Ravnica, Tr-

novo, zabavišči v Podgori in Ločniku, Rihenberg, Batuje, Gradišče, Dornberg, Črniče, Bate, Šmarje, Levpa, Ročinj, Bilje, Renče, Sv. Tomaž, Žablje, Podgora, Ločnik, Lokve, Šmarje. — Prav krasni izdelki so bili iz Mirna, Št. Petra, Solkana, Podgore, iz Renč. Na sredi sobe so pisanke in risanke. Tu smo opazili, da niso razpostavljeni le izdelki zadnjega leta, ampak vseh let. — V drugi sobani so bile šole: Št. Andrež, Skrilje, Kojško, Kronberg, Sv. Križ, Kanal, Kozana, Kamnje, Gorenjopolje, Grgar, Sovodnje, Gabrije, Deskle, Cerovo in Ajdovščina. — Tu so se odlikovale Št. Andrež, Kanal, Sv. Križ in posebno Ajdovščina.

V zadnji sobi na desno so bili razpostavljeni razni učni pripomočki za zemljepis in zgodovino. Takega blaga je bilo tu obilo nakopičenega. — Na dveh mizah so tu tudi ročna dela kandidatinj. Odlikovale so se gospodičine Garlatti, Arh Marija (krasna ženska srajca), Plohl Olga, Premrou Ljudmila, Novak M., Andrejčič Eugenija (zadnje posebno za čipke.)

Zadnja soba na levi strani je bila odmenjena okrajema tolminski in sežanski. Tu so zastopane šole: Srpenica, Skopo, Kopriva, Dutovlje, Nabrežina, Volče, Mavhinje, Žaga, Sežana, Tolmin, Kobarid, Kred, Breginj in Bolec. Prav odlikovale so se Komen, Nabrežina, Žaga, Kobarid, Tolmin

in Bolec. — Tudi na sredi te sobane so bile pisanke, risanke in druge knjižice.

V II. nadstropji so v prvi sobi na desno dobili prostor razni založniki šolskih knjig in muzikalij; tu so bili tudi izdelki učiteljev, deška ročna dela in stavbni načrti. Razne nemške tvrdke so razstavile veliko svojih knjig in drugih učnih pripomočkov, kakor: Herder in Hölzel na Dunaji, Jensky iz Tabora na Češkem in dr. Pa tudi naše „Pedagogičsko društvo“ na Krškem je razstavilo svoja književna dela, ki delajo društvu in sploh vsemu Slovenstvu čast. — Od izdelkov učiteljev ali učencev nam je omeniti sledeče: Fortunat Korošec učit. v Flejam je izdelal po Rubensu kozjega pastirja; krasno delo. — Ponavljalna šola v Lokavci je razpostavila celo vrsto modelov raznega kmetijskega orodja in posodja. — Jos. Čopi v Kronbergu ima večjo zbirko rudnin in hroščev ter sršenje gnezdo. — Čibej Edmund na Dolu ima prav obširno zbirko rudnin, natlačenih ptičev, lobanj itd. — Andr. Drašček, bivši nadučitelj v Vrtojbi, zbirko hroščev in rudnin. — Ignacij Križman v Gabrijah pri Sovod. ima več zbirk na dveh krajih; lobanje, natlačena vidra, tri zbirke rudnin, po jedno pa hroščev in metuljev; povsod so dodana imena. — Gspdc. Marija Hafnerjeva, hčerka ravnateljstva, je naslikala kmečkoga dečka s pipo, ki se tako ljubko smehlja, kakor bi bil živ. Krasno delo! — Nadučit. v Komnu g. Ant. Leban je razstavil tri bogate zbirke rudnin, zbirko hroščev in več modelov. — Gspdc. Josipina Jug, učit. v Mirnu, je razstavila krasen vezan prt, ki predstavlja zaljubljeno dvojico; on drži štrono, katero ona zvija v klopček. Lepo delo! — Okr. šol. svet v Gradišči je razstavil fotografije novih šolskih poslopij v okrajih. Lepa so, samó malo, malo jih je, namreč v Trzinu, Fari, Koprivi, Villi, Vicentini, Bračanu, Ogleji, Marijanu, Moraru in v Rudi. — Obrtna šola v Korminu je razstavila obilo krasnih modelov, katere so delali učenci. — Jedna miza pri oknu je bila odmenjena učiteljem skladateljem. Gospod Mercina imel je tu svoje izborne „Igre in pesmi“, katere

je izdala družba sv. C. in M. Fajgelj in Volarič pa sta izločila veliko svojih tiskanih del ali pa še takih, ki so v rokopisu. Gosp. Zega ima v rokopisu zbirko pesmi za šolo. — Poleg razstave, „Pedagogičskega društva v Krškem imel pa je g. Ant. Rudež prvih 17 tiskanih pol svoje knjige o gluhonemstvu, ki se zdaj tiska v „Goriški tiskarni.“ — Sploh je ta sobana bila jako zanimiva in poučna.

Druga sobana na desno je bila odmenjena v prvi vrsti ženskemu učiteljišču. Tu so bile razstavljene najboljše risarije in slikarje gospodičen kandidatinj. Gspdc. Karolina Klemenčič in A. Šantel ste tekmovali druga z drugo z istimi podobami; obe si delate čast pred svetom. Gspdc. E. Potočnikova je naslikala prav izborno pomejanske ornamente, a gdična. Ema Ličnikova je pokazala francosko renesanco v prav krasni sliki. Lepe slike je razstavila tudi gspdc. L. Lilekova. — Risarski zvezki so tudi jako zanimivi. Tu smo si mimogredé zapomnili imeni gspdc. E. Potočnikove in Ljudm. Sedevičeve, ki ste pokazale svojo spretnost v risanju po modelih ali v perspektivnem risanju. — V tej sobi so bili tudi izdelki nadaljevalnih šol za obrtne učence v Gorici in Korminu.

V prvi in zadnji sobi na levo so bile šole gradiščanskega okraja. Tudi tu je bilo v lepem redu razstavljeno mnogo ličnih izdelkov, da je tudi Furlanija bila častno zastopana na tej razstavi.

C. kr. učiteljišče je otvorilo tudi svoje kabinete, v katerih si je mogel vsakdo ogledati novejšé učne pripomočke. — V godbeni dvorani je g. Alojzij Luznik razstavil svoj krasni didaktofon, ki si je pridobil že mnogo prijateljev. Izdeluje jih tvrdka Lenarčičeva v Vrhniku.

Sploh naredila je cela razstava prav prijeten vtis na gledalca. Nihče gledalcev je ni zapustil brez koristi, zlasti pa ne ženski spol. In to je bil namen te razstave, katerega je gotovo tudi v polni meri dosegla.

Skratka: Letošnja učna in šolska razstava dela vso čast našemu šolstvu in učiteljstvu. Čast in hvala mu! Po „Soči.“

Društveni vestnik.

Iz „Zaveze slovenskih učiteljskih društev.“
Dne 7. oktobra t. l. zbrali so se v Dol. Logatci predsedništvo „Zaveze slov. učit. društev“, gospod

Janko Leban, načelnik ocenj. odbora za mlad. spise in gosp. Andrej Gabršček, urednik „Soče“ iz Gorice k seji, da se uredi in pripravi vse potrebno za iz-

davanje mladinskih spisov, kakor se je določilo pri letošnjem glavnem zboru „Zaveze“ v Gorici.

Gosp. predsednik omenja v kratkem važnost dobrih mladinskih spisov. Stvar se je dostikrat že sprožila, a vsakokrat je zaspala, čemur so bili večinoma krivi mlačni naročniki; a sedaj upa, ker je vso stvar „Zaveza“ v skrb vzela, da bode stvar vspevala, ker pozna navdušenost in požrtvovalnost slovenskega učiteljstva, ker je skoro jedino odvisno to vse podjetje od slov. učiteljev.

Knjigi določilo se je ime: „Knjižnica za mladino.“ Oblika bode ista, kakor sedaj izhajajoče „Slovanske knjižnice“, vsak snopič bode obsegal 5 do 6 pol a izhajala bode prvega vsakega meseca, a le vezana in sicer tako, kakor so knjige družbe sv. Cirila in Metoda. Cena se je določila za predplačnike celoletna 1'80 gl., torej velja jeden zvezek 15 kr.; a posamezni zvezki bodo veljali po 20 kr.

Spise „Knjižici za mladino“ bode sprejemal in določeval „ocenjevalni odbor za mladinske spise.“ Torej je upati, da bode knjižnica vsestransko ugajala našej mladini.

Prvi zvezek izide že sredi meseca novembra (ta zvezek bode veljal kot prvi zvezek za mesec januarij l. 1895) ter bode obsegal daljšo povest „Dva brata“ in nekaj drugih krajših spisov.

Dalje se je sklenilo, da se pisatelji za dobre spise tudi nagradé, in sicer se je določilo za prvo leto po 4 gld. od tiskane pole; ta nagrada se bode pa povečala, če bode podjetje po volji vspevalo.

Da, pa bode slovensko učiteljstvo imelo nekako jasnejši pogled v celo stvar, da bode znalo, koliko velja jedenkratni natis, bodi tu ob kratkem omenjen približni račun celega podjetja:

Za 1000 izvodov bi bilo plačati:

tiskarni	72 gld.
vezanje	48 „
pošta	10 „
uprava in drugi stroški	8 „
nagrada pisateljem od pole 4 gld.	24 „
	162 gld.

Cela stvar bi pa mogla še le povoljno vspevati, ko bi se oglasilo vsaj 1500 rednih naročnikov, kajti drugače ni mogoče, ker „Zaveza“ pač ne more zalagati v lastno škodo takih podjetij. Predsedništvo „Zaveze“ se uada nadeji, da bode tu vsak slovenski učitelj pripomogel, da se celi stvari zagotovi trden temelj, da bode izdavanje „Knjižnice za mladino“ ponos slovenskega učiteljstva, slovenskega naroda.

—a—

Iz Ptujkega okraja. (Vabilo.) Ptujsko učit. društvo imelo bode v četrtek 8. novembra t. l. ob 1/2 11. uri dopoludne redno zborovanje s sledečim vsporedom: 1. Zapisnik in dopisi. 2. Poročilo slavnostnega odseka, delegatov „Zaveze“ in društ. odbora. 3. Predavanje: „Prvi šolski dan“. (g. Drag. Zupančič.) 4. Slučajni nasveti. Pri zborovanji po-

birala se bo naročnina za „Popot. koledar l. 1895.“ K obilni udeležbi vabi vljudno odbor.

Hum pri Ormoži. (Vabilo.) Učiteljsko društvo za ormoški šolski okraj bode imelo redno zborovanje 4. novembra t. l. ob 1/2 11. uri dopoludne v ormoškem šolskem poslopji s sledečim vsporedom: I. Zapisnik. II. Dopisi. III. Predavanje. IV. Poročilo gosp. Rajšpa o razvrstitvi in praktični uporabi nove tridelne Močnik-ove računice. V. Slučajni nasveti in predlogi. K obilni udeležbi vljudno vabi odbor.

Gornjigrad. (Vabilo.) Gornjegraško učiteljsko društvo zborovalo bode 8. novembra t. l. ob 10. uri dopoludne na Ljubnem. Vspored: 1. Zapisnik. 2. Predavanje gosp. Dediča: „Kaj me v srce peče“; prosto premišljevanje o odgoji mladine. 3. Volitev novega društvenega odbora. K polnoštevilnej udeležbi vabi odbor.

Sv. Trojica v Slov. goricah, 20. oktobra 1894. (Vabilo.) V nedeljo 4. listopada t. l. bo Št. lenartsko učiteljsko društvo zborovalo ob 11. uri dopoludne pri Sv. Trojici v Slov. goricah. Poročevalca gg. Bregant in Kovačič, in sicer prvi: „Voda“, metodična razprava, drugi o otoku „Koreji“. Odbor prosi in pričakuje prav obilne udeležbe.

Josip Mavrič.

Zdole. (Vabilo.) Učiteljsko društvo za brežki in sevniški okraj bode 2. novembra t. l. v šolskem poslopji na Vidmu ob 10 1/2. uri dopoludne zborovalo s sledečim vsporedom: 1. Odobrenje zadnjega zapisnika. 2. „Narodna pesem v ljudski šoli“, predava gosp. Zupan — event. praktičen poskus iz računstva po Lavtarji — gosp. Černelč. 3. Poročilo o letošnjem glavnem zborovanji „Zaveze“ — gosp. Moric. 4. Še nekaj o risani brez stigem. 5. Slučajnosti. K polnoštevilni udeležbi najvljudneje vabi za odbor Moric.

Kranj. Učiteljskega društva Kranjskega okraja občni zbor bode z običajnim dnevnim redom 2. nov. ob 2. uri popoludne v Kranji, h kateremu uljudno vabi odbor.

Raznoternosti.

(Tržaške šole zaprte.) Z ozirom na sedaj v Trstu razsajajočo davično epidemijo odredilo je c. kr. namestništvo 13. t. m., da se morajo zapreti za nedoločeno dōbo vse javne osnovne in zasebne ljudske šole in otroška zabavišča v mestu ter pripravljavni razredi ženskega liceja. Namestništvo si pridržuje pravo, da odredi, kedaj se te šole zopet odpro.

„Edin.“

Nova šolska klop. (Patent Rozman.)

Klop, kakor jo kaže slika, ki sicer ni popolna, ima v znožji mrežo, da pade blato od nog skozi ujo in se ga z obleko ne vzdigne. Dvignena je 15cm od tal, kar vzviša otroka v obzorje učiteljevo in stori, da lahko pregleda, če prav kažejo in dobro pišejo; tudi vidi brati iz njih bukvic. Pri izstopu in vstopu pa odstrani prag, na katerem se otroci radi spodtikajo in po njem uverajo.

Minusdistanca, ki je prvotna od 0 do — 7, navadna krog 4cm stori, da sedé otroci pokonci, da se ne naslanjajo na prsi, da imajo roki do komolca na klopéh in se ne igrajo pod njo, ker spodaj ne vidijo.

Vzdignivši se otrok dvigne z jedno roko bukvico, z drugo pa prekucne pripralni del pulta na tintnikov pokrovec, ki je mehko prevlečen. Sedež za njim se vzdigne in otrok stoji v prostoru širokosti sedeža in plusdistanca popolnoma prosto, ter se lahko obrača, lahko izstopi, lahko telovadi, lahko izvršuje ročna dela brez vsake najmanjše zapreke.

Kadar se zdrnejo late v podnožji, ali hudobnež izreče pripralni del pulta, kar se ne zgodi navadno, ker mu ni prilično, da se narediti nove late,

nov pripralni del in klop je zopet v poprejšnjem stanju, kar stane le par vinarjev, drugega se na klopí ne more zgoditi.

Sedež in naslanjalo sta primerno po telesu zbočena, in polica je pred koleno, otrok se ne more v njo opirati. Nogi mu ležite lahko na podnožji, sedi zmiraj v vrsti nazaj naslonjen pokonci in popolnoma ravno.

Klop zavzame za plusdistanco manj prostora kot stara, otroci so torej na manjšem prostoru in bolj pregledni, kakor v starih; ima lepo podobo in bo krasota vsaki učilnici.

Sostava je prosta, vsa po napahu brez vsakega cveka, razven v podnožji, kaže same ravne črte, torej lahko delo brez vse izrezbe. To stori klop ceno, povprečno 12 kron dvosedežna, 6 kron sedež trajno pobarvana, kar za uporabo.

Izdeluje jih po patentnikovem navodilu in pod njegovim nadzorstvom lahko vsak mizar sêve, da le vsled licence.

Za trdnobo in dobroto garantira se brezmejno.

Licenca se da vsakemu, ki se skaže zmožnega in patent tudi prodaja.

Razpis natečajev.

Št. 1227.

Podučiteljska služba.

Na dvorazrednici na Selah poleg Ptuja je namestiti podučiteljsko službo z dohodki po IV. plačilnem razredu in s prosto izbo.

Prosilci in prosilke naj vložijo svoje s spričevalom zrelosti, eventuelno tudi s spričevalom učne usposobljenosti in z domovnico opremljene prošnje predpisanim potom **do 20. novembra 1894** pri krajnem šolskem svetu.

Okr. šolski svet v Ptuiju, 12. oktobra 1894.

1—2

Predsednik: Scherer s. r.

Št. 414.

Učiteljska služba.

Na trirazredni ljudski šoli pri Malinedelji (IV. pl. vrsta) je učiteljska služba razpisana.

Nemškega in slovenskega jezika popolnoma zmožni prositelji naj vložijo svoje prošnje, obložene

s spričevalom zrelosti, sposobnosti in z dokazom avstrijskega državljanstva **do 15. novembra t. l.** pri krajnem šolskem svetu Malonedeljskem.

Okr. šolski svet v Ljutomeru, 25. sept. 1894.

2—2

Predsednik: Dr. Cron s. r.

Št. 416.

Služba podučiteljice

je na štirirazredni dekliski šoli v Ljutomeru (III. plačilna vrsta) stalno, oziroma tudi začasno takoj nadomestiti.

Nemškega in slovenskega jezika popolnoma zmožne prositeljice naj vložijo svoje prošnje, obložene s spričevalom zrelosti in z dokazom avstrijskega državljanstva **do 15. novembra t. l.** pri krajnem šolskem svetu Franc-Jozefove šole v Ljutomeru.

Okr. šol. svet v Ljutomeru, 26. sept. 1894.

2—2

Predsednik: Dr. Cron s. r.

Vsebinska. I. Sveta jezika. (IV. Stukelj.) (Konec.) — II. Tretja deželna učiteljska konferencija v Gorici. (II.) — III. Šesta skupščina „Zaveze slovenskih učiteljskih društev“. (Konec.) — IV. Slovniska teorija Kernova. (Dr. Bežjak.) (X.) — V. Šolska in učna razstava v Gorici. — VI. Društveni vestnik in raznoternosti. — VII. Natečaji.